

1977. augusztus 20., szombat

2hh

Tudós, szervező, forradalmár

Száz éve született Szabó Ervin

Negyvenegy éves volt, amikor meghalt; a törekény, sokat betegeskedő Szabó Ervin életművét nem teljesíthette ki. Mégis, rövid élete alatt kifejtett példátlan energiájú munkásságával a magyar forradalmi munkásmozgalom egyik elméleti megalapozója lett. S ha nagy szellemi örökségének feltárással mindmáig adós marxista történettudományunk, s ha igazán nem tudatosult is az elmúlt évtizedek során az sem, hogy a modern magyar könyvtartomány alapjait is ő vetette meg, hogy igazgatása alatt a fővárosi könyvtár Európa legszervezettebb, legkorszerűbb intézményévé lett, ha igazán nem tudatosult még az sem, hogy az ő fáradhatatlan szervező tevékenységének, személyes vonzerejének és tekintélyének mennyire része volt a radikális magyar értelmiség és a magyar munkásmozgalom találkozásában — mindez most a centenárium nevezetes alkalmaikor törlesztendő adósságra

figyelmeztet —, alakját, munkásságának forradalmi jelentőségét bizvást említhetjük együtt a költészetben forradalmat hozó Adyval. Nyilvánvaló, hogy Ady költészetének és publicisztikai munkásságának újszerű, forradalmi hangja nem volt, nem lehetett független a magyar századfordulón jelentkező radikális szellemű reformer értelmiség mozgalmától; a Jászi Oszkár, Somló Bódog, Garami Ernő, Kunfi Zsigmond, Kun Béla, Varga Jenő nevével, működésével fémjelzett törekvésektől. A későbbi Galilei Kör előzményeként létrehívott Művelődési Körben és a Szocialista Diákok Szabad Szervezetében Szabó Ervin irányításával nevelődtek a hazai szocialista mozgalom olyan vezető egyéniségei, mint László Jenő, Vágó Béla, Alpári Gyula, Rudas László és mások. Szervező munkájának eredményeként a szocialista diákmozgalmon keresztül a haladó diákifjúság és az értelmiség legjava így találko-

zott a szocializmussal, a gyakorlati munkásmozgalommal. Máltán tisztelte tehát Jászi Oszkárrel együtt Szabó Ervint is vezérszemlének a Galilei Körben tömörült forradalmi értelmiség.

1918-ban az őszirózsás forradalom előtt alig egy hónappal bekövetkezett halálakor meggyászolta őt nemcsak a hazai, hanem a szomszédos országokban tevékenykedő szocialista és haladó mozgalom is. A csepeli munkásság 10 perces munkabeszüntetéssel tisztelgett emlékének. S hogy munkásságának jelentőségét mennyire átértékelte a munkásmozgalom, azt olyan tények bizonyítják, mint hogy a Tanácsköztársaság kormányzótanácsa külön határozatot hozott műveinek kiadásáról, s hogy 1918 nyarán a lenini kezdeményezésre létrejött Társadalomtudományok Szocialista Akadémiája tiszteletbeli tagjává választották Szabó Ervint is, Lunacsarszkij, Krupszkaja, Buharin, Rosa Luxemburg, Liebknecht, Clara Zetkin, Mehring és más marxisták társaságában.

Korai halála, s a magyar kommunista munkásmozgalom fejlődésének sajátos viszonyai eredményezték munkássága értékének későbbi elhomályosulását, egy téves, túlzóan negatív kép kialakulását róla. S a felszabadulás után, az 50-es évek személyi kultusza idején megmerevedett ideológia érdemtelenül konzerválta ezt a hibásan negatív megítélést.

Az elmúlt két évtizedben születtek fontos tanulmányok, elemzések Szabó Ervin életéről, munkásságáról is; mégis sok még a tennivaló működése értékeinek, időtálló eredményeinek feltárássában és hasznosításában, különösen a közművelés-központok terén alapvető elméleti működésének megbecsülésében.

E feladat kitűzésével emlékeztethetünk róla legmáltóbban születésének századik évfordulóján.

P. L.